

Cirkus Charles na Letné

13.10.2025 - | Městská část Praha 7

Letná, respektive zdejší pláň toho v posledních sto padesáti letech zažila skutečně dost a dost. Sokolské slety v obřích speciálně vybudovaných arénách, lité boje zdejších slavných klubů Sparty, Slavie nebo DFC, později také vojenské přehlídky, prvomájové oslavy, masové demonstrace v roce 1989 nebo koncerty hvězd světové pop-music. Odehrávaly se zde ale i dnes již pozapomenuté show, například představení známých cirkusů. O jedněch z nich bude dnes řeč - konkrétně o hostování Cirkusu Charles pozdě na jaře 1913.

Cirkusové umění nebylo v období těsně před první světovou válkou nic neznámého, právě naopak. Nejružnější artisté, krasojezdci, ekvilibristé či klauni, často doprovázení vycvičenými exotickými zvířaty, brázdili české země i Evropu ve větší míře již od konce 18. století.

Nakonec i budoucí Praha 7 hostila na svém území tyto umělce už v první třetině 19. století, tehdy vystupovali zejména v aréně, která byla původně vybudována pro účely zvířecích zápasů na ostrově s příznačným názvem Štvanice.

K rozvoji cirkusů v podobě, jakou známe více méně dodnes, došlo v druhé polovině 19. století. Mezi oblíbená pražská místa, kde se představení ve stanech nebo chatrných boudách odehrávala, patřila náměstí Senovážné, Josefské (dnes náměstí Republiky) nebo Karlovo, popřípadě byly využívány částečně zastřešené dřevěné arény, jako bylo například právě štvanické Teatro Averino. V roce 1881 byla v Karlíně otevřena budova s kapacitou dva tisíce osob s příznačným názvem Divadlo Varieté, která se záhy stala zejména v zimním období oblíbenou štací pro velké cirkusy. Tehdy už do Prahy přijížděly slavné zahraniční cirkusové podniky nesoucí zpravidla jména svých majitelů: Renz, Busch, Orozsy a další. Český tisk obvykle neopomněl připomenout, že část zaměstnanců tvoří krajané - tedy Češi, často jako členové cirkusových kapel. Fenomén těchto „světáků“, nejčastěji pocházejících z chudých oblastí Pošumaví, je dobře znám z knihy Eduarda Basse Cirkus Humberto a jejího televizního zpracování.

Žádná maloměstská reže

Překotný rozvoj takřka všech oblastí lidské činnosti vrcholící v posledních dekádách 19. století se dotkl i podnikání v oblasti cirkusu a varieté. Krajinou sice stále táhly desítky menších podniků, často čítající jen pár lidí, kteří museli zastat mnoho potřebných činností, nejen „uměleckých“, ale i zde směřoval vývoj k větší profesionalizaci. Moderní cirkus té doby zaměstnával stovky lidí, ve zvěřincích se chovaly desítky zvířat, zejména exotických. K dopravě už nesloužily přetížené vozy tažené koňmi, ale celý ansámbl se přepravoval po železnici. Těsně před první světovou válkou si také hostující podniky oblíbily nové místo v Praze - Letenskou pláň. Byť byla v té době doslova poseta hřišti zdejších sportovních klubů, místa pro stavbu šapitó zde ale bylo pořád dost. K její oblíbě u cirkusů bezesporu přispěl i fakt, že sem už kvůli sokolskému sletu v roce 1907 byla přivedena tramvajová trať. V roce 1910 zde hostoval velmi oblíbený a slavný Cirkus Hagenbeck, o dva roky později pak neméně populární Cirkus Henry. Jakýmsi pomyslným vrcholem cirkusového umění té doby ovšem byla návštěva Cirkusu Charles v roce 1913.

Podobně jako dnes bylo i před více než sto lety potřeba turné tak velkého podniku, jako byl cirkus, důkladně naplánovat. Proto se už na počátku jara roku 1913 objevil v Praze agent Cirkusu Charles, který měl za úkol získat povolení k pořádání show od zdejšího místodržitelství a magistrátu a také domluvit místo, kde se cirkus při své štaci usadí. Obojí se evidentně povedlo, posvěcení úřadů se podařilo získat a úspěšná byla i jednání se sportovním klubem S. K. Slavia, který měl tehdy svůj areál

na východní straně Letenské pláně. Jistě by bylo zajímavé zjistit, kolik si slávisté řekli za pronájmem svého hřiště a přilehlých prostor. O tři roky dříve klub naučtoval již zmíněnému podobně slavnému Cirkusu Hagenbeck za téměř třítydenní pobyt tehdy velice slušných 12 000 korun. Toho si ale všiml tisk a slávisty zkritizoval – i sportsmeni totiž byli na pláni v nájmu, pozemky patřily městu, které je klubu pronajímalo za velice nízkou částku. Klub tedy na cirkusu vydělal, byť pronajímal místo, které mu ani nepatřilo.

Důležité bylo také avizovat příjezd prvotřídního podniku v tisku. Ani zde nebylo nic ponecháno náhodě a už v druhé polovině března se v novinách objevily reklamy, které avizovaly příjezd Cirkusu Charles a první vystoupení, jež se mělo odehrát na prvního máje.

Zadavateli reklamy rozhodně nechybělo sebevědomí, když program cirkusu shrnul následovně: „Řetěz atrakcí jest programem tohoto světového podniku. Žádná zastaralá, zdoluhavá, maloměstská režie, žádná pustá, nudná a blbá vyplňující čísla kočujících maloměstských podniků, nýbrž hvězdy zářícího kruhu mezinárodních artistů.“ Kromě běžných reklam vycházely i články (takřka jistě ovšem také placené), které čtenářům zdůrazňovaly, o jak velký podnik se jedná. Dozvěděli se tudíž, že cirkus přicestuje do Prahy dvěma zvláštními vlaky, že disponuje vlastní elektrárnou, fungují při něm vlastní řemeslné dílny – truhlářská, sedlářská nebo krejčovská. Nechyběla ani vlastní pekárna nebo kovárna. O velikosti podniku také svědčí doslova monstrózní rozměry cirkusového stanu – v průměru měl 56 metrů, jeho kapacita dosahovala 6500 osob a na jeho postavení byla třeba plocha jeden a půl hektaru. Podnik měl více než tři stovky zaměstnanců, přičemž třetinu z nich tvořili Češi. Zájemci se také dočetli, že majitel cirkusu pan Charles je Belgičan (podle jiných zdrojů byl majitelem Cirkusu Charles říšský Němec Karl Krone), jehož otec byl majitelem kočovného zvěřince, se kterým vystupoval zejména ve Francii. Starší bratr majitele cirkusu byl údajně při tréninku drezúry rozsápán medvědy.

Úctyhodný byl také zvěřinec Cirkusu Charles, který s ním měl do Prahy dorazit – 23 tygrů, 10 lvů, stádo slonů a velbloudů, zebry, buvoli, antilopy nebo speciální atrakce hroch Nora s vlastním bazénem či žirafa Margerite. Zvěřinec byl další vítanou atrakcí pro diváky na straně jedné a zdrojem příjmů pro cirkus na straně druhé. Otevřen byl denně od 9 do 14 hodin.

Lvice mezi lvy

V předvečer prvního máje 1913 tedy na Letné vyrostl impozantní stan, osvětlený více než dvěma tisícovkami žárovek. Stavba obřího šapitó zabrala jen necelých 24 hodin, sehranost cirkusových dělníků při jeho budování ocenil i pražský tisk. Hned první představení večer 1. května bylo beznadějně vyprodané a soudě dle novinových recenzí bylo skutečně na co se dívat. Jako víceméně standardní bylo hodnoceno vystoupení ledních medvědů, kteří prováděli různé kousky, například pili z láhví „jako staří fiakristé“. Mezi nejzajímavější čísla programu patřilo vystoupení skupiny ruských krasojedů, kteří „provozovali na hřbetech koní krkolomné tance, skoky a pyramidové skupiny, šílenou akrobatiku, jejichž rychlých pohybů a spirál nemůže zrak takřka ani přesně sledovati“. Nechyběla ani prezentace žonglérského umění indických artistů, tancující zebry a velbloudi nebo sloni hrající na kolovrátek. Hlavním a nejvíce obdivovaným číslem programu byla drezúra skupiny patnácti lvů, kterou měla na starosti manželka majitele cirkusu madame Charles, již tisk zahrnul velkou chválou. Reportér deníku Čech ji lapidárně charakterizoval: „Byla to lvice mezi lvy.“ Pozornost si madam vysloužila i kvůli nehodě během posledního pražského představení 20. května – tehdy ji jeden ze lvů tlapou udeřil tak silně, že na pravé ruce měla dvě hluboké rány „sahající takřka až na cévstvo“.

Produkce na Letné trvaly téměř tři týdny a těšily se velké popularitě, podařilo se vyprodat velkou většinu představení (zpravidla dvě denně – odpolední od 15 nebo 16 hodin a večerní od 20 hodin). K úspěchu jistě napomohla i masivní propagace, kterou cirkus zajistil prostřednictvím referencí v tisku a stovek plakátů rozesetých po celé Praze i na předměstích. I přesto se našly hlasy, které celkové

nadšení z cirkusu nesdílely. Je možná vcelku překvapivé, že se nejednalo například o ochránce zvířat, jak bychom asi čekali. Ozvali se zástupci českého Cirkusu Kludský, kteří si stěžovali na dvojí metr při povolování místa cirkusové produkce. Zatímco českému podniku pražská radnice zakázala účinkovat ve vnitřní Praze, a Kludský tak musel vzít za vděk Vysočany, zahraniční Cirkus Charles takový problém vůbec neměl. Magistrát své rozhodnutí zdůvodnil snahou „ochránit“ pražská divadla před konkurencí cirkusu, který divadlům ubíral diváky. Nutno podotknout, že právě období před první světovou válkou se v oblasti „boje o diváka“ neslo v duchu obrany tradiční kultury (tedy divadla) proti novým formám zábavy (zejména kinematografii).

Pobyt cirkusu Charles v Praze měl dokonce dohru u soudu. Během dopoledne v pátek 16. května se v cirkusovém zvěřinci u oddělení slonů uvolnil ledabyle upevněný svazek elektrických drátů a jejich pád způsobil zranění na hlavě malého chlapce, jehož léčení trvalo pět dnů. Chlapcův otec nelenil, zažaloval majitele cirkusu a žádal odškodné. Právní zástupce cirkusu oponoval, že dočasná stavba byla úředně prohlédnuta a shledána bezpečnou. To ale soudce odmítl, když konstatoval, že ani kolaudace nezbavuje majitele odpovědnosti za bezpečnost prostor, a přičkl postiženému odškodné ve výši 50 tehdejších korun. Ani tato drobná epizoda ale nijak nenarušila skvělý dojem, který v Praze Cirkus Charles zanechal.

I když zlatá doba cirkusu zřejmě skončila s první světovou válkou, i později se tomuto odvětví na Letné dařilo. Během tzv. protektorátu vyrostla na pláni budova stálého cirkusu, později zde tu a tam postavil šapitó některý z kočujících podniků. V plné parádě se ale cirkus na Letnou vrátil až na počátku 21. století, ovšem ten s přívlastkem „nový“ jako svébytný umělecký žánr prezentovaný každoročně v rámci festivalu Letní Letná, jehož již 22. ročník skončil před několika týdny.

<https://www.praha7.cz/cirkus-charles-na-letne>